

Додаток до "ЗАПОРОЖЦЯ", ч. 22, за червень 1939.

Д Е Н А Ш І Н А Й К Р А Щ І Т Р А Д И Ц І

Запоріам - основний первень українського вояцького світогляду.

/Доклад інж. ЮРІЯ ЛИТВИНЕНКА, прочитаний в Парижі, дня 27 травня 1939 р о к 2/

Панове,

Останні місяці були багаті на події великого історичного значіння взагалі та особливої ваги для нашої визвольної боротьби. Події ці мали для нас подвійне значіння: вони поширили й скріпили свідомість національної єдності розкиданих по всьому світі українців та поширили ідею української державності в світовій opinio. На кожному з цих фронтів помітно великі досягнення, з чого можемо радіти. До цього здвигу, першого значного здвигу в нашому житті за останні 18 років, спричинилося повстання Української Карпатської Держави.

Був це блискучий, несподіваний, але й голосний реванш України взагалі, а нашої Срібної Землі, невеликої, впродовж століть одрізаної од матірнього ґрунту нашого народу - зокрема. Закарпаття виринуло з забуття й відразу стало осередком світової політики й уваги. Українська Карпатська Держава стала надією десятків мільйонів українців, але стала й предметом зненависти мільйонів наших ворогів. Між питомою вагою Закарпаття та тим великим значінням, яке йому надала світова преса, є певна різниця, але це явище дуже легко пояснити: ні світова преса, ні уряди не помилились в оцінці самого факту появи Карпатської Держави, як предтечи Великої України, яка н е м и н у ч е повинна з'явитися.

Сьогодні Карпатська Україна як держава вже не існує. Всі ми болюємо цим фактом, але з гордістю згадуємо про тих її синів, які наклали головами в боротьбі з наїзником. І сум та біль не повинні бути причиною послаблення нашої енергії та не повинні надшербити нашу волю-хотіння до боротьби. Ми не маємо права падати духом, бо для песимізму нема ніяких підстав. Як що ми порівняємо травень 1938 р. з сьогоднішнім травнем, побачимо, що справа нашої визвольної боротьби зробила великий крок наперед. На далекому, ледве не забутому Закарпатті сталася така зміна для всіх нас і нашої України, яка нагадує нам у певній мірі революцію 1917 р. Срібна Земля й навіки зв'язала себе з долею України та її народу. За цей рік увесь світ довідався, що український нарід є єдиний, а мала Держава під Карпатами є передвісником великої Держави, якої хочуть усі п'ятдесят мільйонів українців. За минулий рік тисячі часописів та книжок, на мовах усього світу, писали в більшості в приязному тоні про нас, про наші змагання й наші ідеали, яких ми ніколи не зрічемося. Мільйони чужинців, які перед тим ніколи й не чули про Україну, сьогодні знають - хто ми та чого вимагаємо. Спонтанним едрусом чужини для українців зроблена така пропаганда, яку надаремне силкується спинити наші вороги, а якої й найменшої частки не вміли повести так зв. наші, з дозволу сказати, "уряди".

Правда, з нашого боку виявилось чимало злого й небезпечного, але з тими нездоровими проявами, щоб їх не було на будуче, повинні ми самі боретися та уникати в прийдешньому.

---.---.---.---.---.---

Який досвід маємо з минулих свіжо подій? В першу чергу, що нам треба готуватися! Бути г о т о в и м и - ось що було б нам придалося підчас подій на Закарпатті! А тому друга нагода хай же не пройде так, як цей раз. Ми повинні собі усвідомити, що в-крок з нашими зусиллями йдуть і ворожі заходи проти нас, отже, треба великої обережності та во

ликої моральної чистоти в проводі, щоб не стати сліпим знаряддям у ворожих руках. Пам'ятаймо, що готуємось не тільки ми, але й наші вороги. Крім одкритих, вони роблять і скриті, таємні намагання нашу справу загальмувати й знищити. Як що взяти тільки московських емігрантів у Парижі, то побачимо, що в деякого часу московські політичні організації творять у себе "українські секції", зокрема дуже активні з них існують, наприклад, у так зв. "російському союзі нового покоління", "національному союзі учасників війни /ген. Туркула/, тощо. Ми, розуміється, не надаємо особливого значіння роботі перевертнів, як і заявам цих крикунів-малоросів, але не повинні забувати про цих духових рабів, які зникнуть тоді, як загримає належно наші вояк. Але поки що не треба забувати про працю цих дегенератів та відповідно до цього чинити. З нашим зростом зростатиме й тенденція наших ворогів - висувати перевертнів, щоб маніфестували або москво-, або польонофілість, розбиваючи єдність українського незалежницького фронту.

Свіжі події, та й прояви повсякденного життя доводять, що, на жаль, до цього часу нам не вдалося створити спільного національного центру. Не тому, що ми не хочемо, або не вміємо, як і не тому, що ми "перегризлися", ні, а тому, що всі ті, які претендували об'єднати, чи стати таким центром - не чинили м о р а л ь н о, не здобули серед нас морального авторитету, без якого в наших обставинах не можна й думати про об'єднання в національних межах. Умови створення, чи з'явлення всенационального авторитету геть чисто відмінні в нас, ніж у державних народів, того не хотять зрозуміти ті з нас, які хочуть об'єднання, але не хочуть чинити м о р а л ь н о. У недержавних націй, чи в визвольних рухах авторитет ні не накладається зверху, як думають прихильники диктатури на еміграції, ні не купується за ціну спекулювання на славі попередньої боротьби, а здобувається сумом праці та моральним признанням у визвольній ділянці. Мало колись займати ту, чи иншу посаду, щоб мати сьогодні авторитет, а треба ще й показати, що дана людина варта в сьогоднішніх обставинах і що вона робить та вже зробила, аби нас наблизити до мети, а не віддалити. До цього часу наші "центри" й різні "претенденти" віддаляли від здійснення нашу справу, а якими шляхами - не зараз про це балакати. Ми тільки тоді витворимо собі всенациональний авторитет, коли піднімемось на ту висоту організації й ту мораль у діяльності, яка є гідна нашої справи. Але без моральної атмосфери не можна створити згаданого авторитету.

Однак без цього не можна ні жити, ні працювати для нашої справи. А жити й працювати для неї ми п о в и н н і. Ось чому, мені здається, що в витворенні сприятливої атмосфери, як і в моральному піднесенні нашої діяльності взагалі - велика роль призначена колишнім воякам, бойовикам.

Бо хто як не вони, незаангажовані в партійній гризні, мають моральне право осуджувати крутість й нечесність політиканства? Хто як не вони має право - а ще більше обов'язок - стояти на сторожі найвищих чеснот і тих здобутків, за які вони проливали свою кров? Хто як не вони має право стати на захист моральних засад і чеснот українських, без практичного додержування яких у житті й діяльності не можна й балакати про об'єднання та авторитет?

В о я ц т в о - в найширшому розумінні слова, вояцтво з досвідом з поля бою та й те, яке рветься на те поле бою - має право й мусить ту моральну силу вдмухнути, даючи перше яскравий приклад оздоровлення. Не тільки тому, що воно вже на ділі показало свою жертвенну здатність служити ідеї української державности. А й тому, що це п р а в о н а л е ж и т ь й о м у і с т о р и ч н о! Так, панове, і с т о р и ч н о. Вернімося трохи назад, щоб знов стати великими й могутніми.

Добре придивляючись до нашого минулого, серед маси інших прикмет і добрих якостей нашої нації, помічаємо дві найголовніші, найбільш характерні риси нашого народу. Це є - п р а ц ь о в и т і с т ь і в о й о в н и ч і с т ь! Не завжди були вони співмірні, ці дві риси нашого народу, але цими двома внутрішніми рисами визначалась українська історія. Ми не-

винні глибоко шанувати працьовитість українського народу, але по-справжньому гордитись нашою нацією можемо лише у ті часи нашої історії, коли вона вище праці, на перше місце, поставила волю і чесноту. Працював наш нарід завзято й безупинно впродовж двох тисяч років, але працював він на власну користь, як вільна, достойна пошани людина тоді, як разом з плугом у лівій, твердо тримав меч в правій руці - меча огнем на того. Перше в історії з'явилися ми, збудували свою державу й здобули повагу в сусідів - як нація військова. Велика наші Київська Держава існувала кілька століть, доки наш нарід плекав військові чесноти, а провідники високі моральні якості: і нарід, і керманичі ставили інтереси загальні вище особистих і гурткових. Ця наша держава впала після того, як спершу князі, а потім і простий люд забули про заповіти мудрих предків та стали піклуватись тільки своїми дрібними, приватними матеріальними виразами. Тоді це були маєтки й титули, а сьогодні орієнтації й "уряди". Тоді це були собої й табуни, а сьогодні посади й "аполітичний заробіток". Після упадку Київської Держави український нарід працює далі, але вже на чужині, часто найзалежніших своїх гнобителів - литвинів, ляхів, жидів, москалів. Так тягнеться недовго, бо на політичний кінець історії виходить великанська сила моральна й військова - Козацька Чорна, яка в'особлена в Запоріжжі, або в Військові Запорозькому.

Процес нової, модерної національної свідомості українського народу приходить на Україну з козащиною. Український нарід інстинктом зрозумів потужну силу нової верстви, нової моралі в козацьку добу. Для захисту - своїх прав, землі й існування - виділив з себе войовничу верству, дав їй зброю, всю моральну свою силу, піддержавши всебічно в боротьбі з ворогами. Цей момент нашої історії є для нас цікавий і повчальний. Він нам показує, на яку височину може піднятися дух нації, яка зрозуміє необхідність плекання відпорного духа та потребу оборони власними силами.

Історія козащини - це трьохсотлітня історія боротьби за Козацьку Державу, спадкоємицю Київської Русі-України, це історія запеклої боротьби нашої нації за нові простори, за стан посідання політичний та національний. В ній сила важких для нас і життєвих моментів, яких одною з найвищих точок є доба Хмельниччини.

Сила нації складається з двох першків: сили моральної та військової. Моральна й воєнна сила Київської Держави впала, а за нею прийшло недолічне борсання й занепад нашого народу. Великим напруженням упродовж ледве не двох століть український народ знов наводить почуття своєї єдності й спільності своїх інтересів. Усвідомивши це, він негайно й приступає до утворення своєї власної військової сили. Цією новою національною українською армією було козацтво. Цей одночасний зріст моральної й військової сили нашої нації був процесом досить довгим, але безнастанним: були високі щаблі піднесення, але були й моменти занепаду, однак народ ішов уперед. А через дві століття сила нації досягає своєї найвищої тоді точки. Свідомість народу, що битися треба з ворогами-сусідами, які є причиною лиха, тсалась фактом; а провідна верства була чисельна, високої моралі, віддана національним інтересам. Нарешті, прийшов Керманич - здатний, відважний, всіма признаний: Богдан Хмельницький.

Сталося чудо: нарід оддав свою долю в руки Війська Запорозького, а козацтво в той час було чисельне, добре озброєне, морально стійке. Провідники його були люди палкі, гарячі патріоти, здатні на всяку жертву для краю й народу. Нарід увірував у Військо Запорозьке, а Військо Запорозьке в Богдана. Чудо це принесло нам одну з найславніших перемог над тим ворогом, з яким наш нарід сточив 86 битов упродовж 500 літ.

Під впливом фальшивих теорій, чимало українців вважає, що Хмельниччина належить до забутого минулого, а козащина є витвір спеціальної доби й спеціальних відносин. Це найбільша помилка, яку роблять українці. Нема гіршого, як так думати, бо Хмельниччина й козащина є тими явищами, які не тільки направляють історію народів на тисячеліття, але й старту

